

ADDENDA.

(Col. hujus voluminis 1147, post Wilhelmi Hirsaugiensis Constitutiones.)

SANCTI WILHELMI

ABBATIS HIRSAUGIENSIS

PRÆFATIO IN SUA ASTRONOMICA ⁽¹⁾.

(Circa an. 1073.)

Edidit R. P. Bernardus Pez, *Thez. anecdot. noviss.* tom. V, parte 1, pag. 259.]

Divini operis quadam die completa synaxi, optatæ quietis gratia secretiorem locum petii, ubi meipsum mihi ante oculos mentis ponere, et miserabilis vitæ superfluitatem quasi judiciaria districtione examinare liceret. Discussa ergo mox qualitate, multa in me reprehensibilia, multa mœrore et luctu dignissima, multa sane prava et aspera, viæque Domini minus composita deprehendi, inter quæ speciale doloris augmentum [f. argumentum], cæterisque passionum oneribus quodanmodo gravius illud occurrit animo, quod nescio qua violenti divini nutus potentia coactus, ad totius quidem quadrivii, maxime autem ad astronomiæ studium me penitus contulerim: et quod interim, dum in eadem disciplina nihil soli laborare proposueram, inopinata quorundam, etiam peritissimorum, inquietarer frequentia: quodque, dum his singulis a me ut ad ipsam artem introducantur, exigentibus, obedire studuerim, non solum a supernæ contemplationis celsitudine, sed et a debito quotidiano servitutis Dei gradu me viderim dejectum.

Hæc cum hæc mecum anxia pervolverem sollicitudine, charissimus et valde unicus mihi O [*alia manus notat: Otochus*] superveniens, meque solitæ dilectionis intuens alacritate, continuo, tristitiæ causam inquiri. Cui ego rem fateri metuens, eo quod ipse primus secreti mei delator ad publicam prædictæ artis occupationem potenti flamma, utpote intima sibi devinctum charitate maxime incenderit, ambage quadam dissimulare, et ab eo abscondere tentavi. Sed quia rei veritatem subita et extra abundantiam cordis ficta similitudine coram sapiente [abscondere] difficile est, ille mox sentiens, et fraudis arguens, amica cœpit importunitate, quid balerem, quærere, et ne multis morer, consueta tandem charitatis violentia verum extorsit. Qui cognita re statim subridens ait: « In hac flu-

ctuatione tua, charissime, tacitus considero qualiter antiquus coluber, ad omnia semper cœlestis gratiæ munera invidiæ venenis inscisciendum oberans, hæc quoque nobis divinitus donata violandam arrepperit. Me enim jam diu opportunum tempus ad id quærere præsentiens, ut ea quæ in eadem arte mira et ab humana subtilitate usque modo indeprehensa Deus tibi revelavit, jucundissima collatione perdiscerem, et omnia litteris commendari, sicquæ communi studiosorum usui transfundi darem consilium, contra ipsius propositi intentionem hæc post te modo venientem calliditate sua præoccupavit sub pretextu religionis innocentæ tuæ volens suggerere, quatenus Dominicam pecuniam hunc malles infodere, quam humanis profectibus multiplicandam tradere. Quin age, et errorum ejus sinuamine virilis constantiæ orbita transito, sæpe propositum dialogi cursum aggrediamur: quem ego, si jusseris ita, ut hodie Deo inter nos medio consummatus fuerit, divina item annuente gratia scriptis exponam: siquæ et diuturnæ desiderii mei satisfactionem exspectationi, et theoreticæ, quam totus intendis, securitati reddam expeditum. Quia enim illas vere mirandas adventiones tuas probabilibus jam deformasti instrumentis, si easdem litteris quoque exprimi feceris, maximam studiosorum gratiam et beneplacitam pro sancta quiete veniam ipsorum dignam mereberis. »

Memini, inquam, te, charissime frater, hoc mihi salubre antea dedisse consilium. Sed quia præsens ætas inter innumeras vitiorum furias maximam patitur invidiam, timui, fateor, ne si tantæ res, utpote ab antiquis philosophis pro difficultate sui aut intractæ aut tactæ et in dubio relictæ, aut tactæ et tractatæ, sed minus cauta probatione finitæ, sub persona vilitatis meæ proferantur, quibusdam fastidio sint, non studio, et magis depravatæ quam veræ

(1) Exstant in cœvo fere codice Emmerammensi, sed sub finem mutila.

deprehensæ temere ab eis judicentur, præsertim cum nobis monachis nihil liberalis scientiæ præter Psalterium licere asserant.

Tunc ille : « Quid tu, ait, eorum vel ullam facis mentionem, qui inimicis crucis Christi nil putant auctorale, nisi quod ipsi secundum se statuunt, volentes lucem professionis nostræ, sanctissimorum Patrum jubare ortam, caliginosa dogmatis sui mutatione obfuscare? Nam si Psalmorum sola nobis perititia sufficiat, unde, quæso, Velus et Novum Testamentum, unde Vita Patrum, unde Collationes Patrum, unde Dialogum Gregorii, aliosque ex præcepto sancti Benedicti per annum circulum legendos codices intelligere poterimus? Nonne summus ille post apostolos Ecclesiæ plantator Hieronymus in homiliis et expositionibus suis sæpius eisdem usus, hujus venæ metallum purissimæ divini eloquii massæ conflavit? Si dulcisonus ille cœlestis verbi tubicen Gregorius dialecticæ artis expertus in universali rerum essentia triplicem vim animæ ignorasset, quid de illo Evangelio : « Euntes in mundum universum prædicato Evangelium omni creaturæ, » æque jucundum intonisset? Exponens namque ait : « Lapidibus sunt, sed nec vivunt nec sentiunt. Arbusta sunt : vivunt quidem, sed non sentiunt. Bruta animalia sunt : vivunt, sentiunt, sed non discernunt. Angeli sunt : vivunt, sentiunt et discernunt. Omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet enim commune eas cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Si igitur commune habet aliquid cum omni creatura homo. juxta aliquid omnis creatura homo. Omni ergo, creaturæ prædicatur Evangelium, cum soli homini prædicatur. » Licet nimirum et vere deceat nos sæcularem philosophiam investigando aurum in luto quærere, Ægyptum spoliare, odoriferos fructus in spinis carpere, si tamen effossum ibi metallum ad purgatissimum sacri eloquii thesaurum transferamus ; et evulsa ibi plantaria inter pigmentiferas arbores agri pleni, quem benedixit Dominus, decenti ordine conseramus. Et si profana illorum, quos dicis, eo usque prorumpat insania, ut sacrosanciam tantorum virorum ideo, quia monachi fuerant, auctoritatem nauseant, validiore adhuc ratione os eorum obstruamus, ut penitus muta fiant labia dolosa, quæ loquantur adversus justitiam iniquitatem in superbia et in abusione.

Omnibus catholicis inidiotis liquido patet quia, excepto Filio hominis, qui super omnes est, in omni humana propagine, illo protoplasto Adam nihil unquam sanctius fuerit nec erit, scilicet qui ante transgressionem bonum naturaliter sciens, malum nesciebat. Siquidem tantæ erat sanctitatis, ut, postquam illo in hujus mundi exilio procul dubio pro culpa damnato, ingenita menti ejus puritas a posteritatis ipsius malignitate cœpit depravari, pius factor dolens ab originali divini rationis dignitate facturam suam denobilitare, primo patriarchas, deinde lege ex prophetis, novissime proprio Filio suo et

PATROL. CL,

A ejus Evangelio, signis et prodigiis ejus, discipulorumque ejus, nec non omnium Ecclesiæ doctorum verbis et exemplis ad id humanum genus provocaverit, quatenus cœlestem vitalis spiraculi et similitudinis Dei sublimitatem hæreditaria animi virtute velit repossidere. Verum etiam cujus innatam sanctitatem imitari debemus, physicum quoque scientiæ ejus acumen studio, quo possumus, sequi non solum licet, sed et omnibus, qui practice viventes talentum ingenii a Domino consecuti sunt, ab hoc exercitio subsistere fas non est.

Videamus autem si sapientiæ ejus plenitudini hæc de qua agimus disciplina defuerit in libro Collationum, qui maximæ auctoritatis habetur, ita scriptum est : « Ab illa vera physicæ philosophiæ disciplina homines exciderunt, quam primus homo ille, qui universalium naturarum institutionem e vestigio subsecutus est, potuit evidenter attingere, et suis posteris certa ratione transmittere, quippe qui mundi ipsius infantiam adhuc teneram et quodammodo palpantem rudemque conspexerat : et in eam tanta fuit non solum sapientiæ plenitudo, sed etiam gratia prophetiæ divini illa insufflatione transfusa, ut non solum omnigenarum bestiarum atque serpentium furores virusque discerneret, sed etiam virtutes herbarum et arborum lapidumque naturas, ac temporum necdum expertorum vicissitudines partiretur, ita ut potuerit efficaciter dicere : « Dominus dedit mihi eorum quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinum immutationes et divisiones temporum, annorum cursus et stellarum dispositiones, naturas animalium et iras bestiarum, vim spirituum et constitutionem hominum, differentias arborum et virtutes radicum, et quæcunque sunt abscondita, in promptu cognovi. » Ecce ex quam limpido fonte nos [ad] totius quadrivii disciplinam per naturale ingenium quasi per quædam spiramina etiam invitati atrahimur ! Ideoque omnibus, qui maligna loquuntur, plane confusis, in nomine ejus, qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat, astronomiam nostram proposito dialogicæ confabulationis itinere percuramus.

Tum ego validissimis, inquam, assertionibus me, frater dilectissime, et contra adversarios animasti, et ne jussis tuis ultra resistere audeam, potenter obligasti. Sed ea mercede obtempero, ut, quia ego figuris adhuc et pluribus instrumentis ad ista pertinentibus graviter occupandus sum, tu collationem nostram litteris, quemadmodum promisisti, replicatam expedias, etc.

Incipit Opus.

Igitur a solstitiis et æquinocitiis ordo ad inventionem nostrarum sumit exordium, quia hominum adhuc naturalem terminum ignorans, multa factor, etc.